

תשובות הרב שלמה מן-ההר על בן ארץ ישראל השוהה בחו"ל

ב"ה מוצאי חג הפסח תשכ"ז

לכבוד ידידי הנכבד מאוד ר' משה ארנד שליט"א, שלום רב לך ולכל אשר לך.

עקב הטרדות נדחתה התשובה לפני פסח מיום ליום ומדחיה לדחיה עד שנכנס החג ויצא. לאמיתו של דבר השאלה כשהיא לעצמה כמעט שאינה ניתנת להכרעה ברורה. שהרי עלינו להחליט על גבול מסוים בין שהייתו של אדם כשהיא ארעית ובין שהייה שתהא נחשבת כשהייה קבועה. בתחילת בבא בתרא קבעה הגמרא לעניין היטלי מס שכשאדם יושב בעיר שלשים יום הוא נקרא מ'יושבי המקום' וכשהוא שוהה במקום י"ב חדש הוא נחשב כאחד מ'אנשי המקום'. והסברא נותנת שגם לעניין זה יהא זמן י"ב חדש הגבול, שאחרי י"ב חודש גם אם דעתו לחזור יחשב כאחד מ'אנשי המקום'. אבל מתוך דברי 'שערי תשובה' בתחילת הלכות יום טוב לא נראה כך, שהוא לא הזכיר כלל עניין זה של הזמן, אלא הוא מדבר על מי שנשא אשה בחו"ל, וכן בבאר היטב מזכיר רק מי שלקח אתו לחו"ל את אשתו ועיין במשנה ברורה שם (תצו ס"ק י"ב); וכן הם מזכירים רק דעתו לחזור ואין דעתו לחזור. ובשערי תשובה שם מביא סיפור מעשה בשם 'שירי ברכה' שממנו משתמע שהשואל שהה בחו"ל למעלה מ'ב חודש ('וכך עשה כמה רגלים'). אם כן אין לפי עניות דעתי הבדל בין מי ששוהה בחו"ל שתי שנים או שלוש שנים. על כן נראה שהואיל וחזקה דעתכם לחזור הנה אפשר לנהוג בקשר לתפילה כדין ארץ ישראל, אך בכל מה שנוגע למלאכה ולשאר מצוות היום כדין אנשי המקום והכל לחומרא (ובאסרו חג להניח תפילין בלי ברכה).

הננו מברכים אתכם שתצליחו בכל מעשיכם ושתזכו לראות ברכה בעמלכם. יהי רצון שנתראה בשמחות. - שתי בנותיי תלמידותיך זכינו להכניס אותן לחופה עם בחורים בני טובים, יהודית נישאה בראש חודש אלול שעבר לתלמיד ישיבת מרכז הרב, ורות נישאה אחרי פורים שעבר לתלמיד ישיבת כרם ביבנה. יהי רצון שנשמע בשורות טובות זה מזה.

אני חושב שבקשר לברכת 'המלך בכבודו תמיד ימלוך עלינו' אפשר לומר אותה בשעת הדחק, כפי שאתה נוהג.

בברכות רבות הנני שלמה מן ההר

הרב שלמה מן ההר זצ"ל

ב"ה כ"ה באייר תשכ"ז

לכבוד ר' משה ארנד שליט"א, שלום רב לך ולביתך ולכל ישראל עד עולם.

קיבלתי את מכתבך מיום ל"ג בעומר וממהר אני לענות כדי שתקבל עוד לפני החג את תשובתי. אני כתבתי שיש להניח תפילין באסרו חג שלנו, היינו ביום טוב שני של גלויות. זה היה נראה לי מעיקר הדין שבכל דבר יש לדון את המתכון לחזור כבן ארץ ישראל, וכל זה בלי לקבוע גבול של זמן, אלא כל זמן שניכר מתוך המסיבות שאמנם לא יצא להשתקע אלא לגור בארץ. אך משום חומרא של ברכה לבטלה אמרתי לא לברך על התפילין, כדי לחשוש לסברה שמא יש בכל זאת לדון מי שיושב בחוץ לארץ פרק זמן ארוך כל כך כבן חוצה לארץ שפטור מתפילין.

אך כל זה אינו שייך להבדלה במוצאי יום טוב. שהרי אינני יכול לומר לו שיחשוש שמא יש לו דין של בן חוצה לארץ ולכן לא יבדיל, כי ממה נפשך הוא חייב לברך, שאם הוא בן ארץ ישראל חייב הוא להבדיל ואם הוא בן חו"ל חייב הוא לקדש, ואינני יכול לומר לו שלא יברך לא ברכת קידוש ולא ברכת הבדלה, שאם כן לא נהג לא כבן הארץ ולא כבן חו"ל, ולכן על כרחי אני דן אותו כבן ארץ ישראל שכך היא הלכה. ועוד יש לנו לומר שמשורת הדין גם בני חו"ל חייבים להבדיל במוצאי יום טוב ראשון בהבדלה שהרי יצאו מקדושה חמורה של יו"ט דאורייתא לקדושה קלה של יו"ט דרבנן, ומה בין זה למוצאי שבת שחל בו יו"ט, אלא כדי שלא יבואו לזלזל ביו"ט שני אמרו שלא להבדיל בו, ועוד מכיוון שעשו אותו קודש על ידי קידוש איך נעשנו חול על ידי הבדלה (מאירי ביצה דף ד:), לפי זה מי שמבדיל בחו"ל במוצאי יו"ט ראשון אינו מברך ברכה לבטלה שהרי הבדלה שייכת באותו זמן, על כן יכול אתה להבדיל.

(אלא שאני מהרהר כעת אם בן חו"ל יניח תפילין ביו"ט שני של גלויות ויברך אם תהיה זו ברכה לבטלה. וכעת צריך עיון דבר זה).

בציפייה לישועה ולגאולה, ברנה בתחינה בתפילה ובבקשה

הנני שלך בידידות, שלמה מן-ההר

*שני מכתבים ששלח הרב ש' מן-ההר לאמו"ר כשהיה בשליחות בצרפת.